

Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування : тези доповідей учасників науково-практичного семінару (30 жовтня 2020 року) / упор. А.Я. Хитра. Львів: ЛьвДУВС. 2020. С. 28–32.

17. Постанова ККС ВС у справі № 464/710/18 (провадження № 51-3805км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93564752>.

18. Березняк В. С. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із захопленням землі та об'єктів корпоративної власності. *Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза*. Юридична наука. № 9 (111)/2020. С. 128–134.

19. Соф'їн М. І. Вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, як обов'язковий елемент предмета доказування слідчим у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 253–264.

20. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Т. Маляренка, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Х.: Одиссей, 2010. 987 с.

21. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з протиправним поглинанням та захопленням підприємств, сільськогосподарських земель, порушенням прав їх законних власників (рейдерство) / [М. С. Цуцкірідзе, Р. М. Дударець, С.З. Довгунь та ін.]. Дніпро: Видавництво, 2021. 72 с.

УДК 34

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.1.24>

ЛУГОВИЙ В.О.

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ
ТА ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
УЧИНЕНИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ ОРГАНІЗОВАНИМИ
ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ**

**CURRENT ISSUES OF DETERMINING PREVENTION AND PREVENTIVE
MEASURES DURING THE INVESTIGATION OF CRIMES COMMITTED
BY TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIMINAL GROUPS**

Наукова стаття присвячена дослідженню деяких аспектів розслідування кримінальних правопорушень, вчинюваних транснаціональними організованими злочинними угрупованнями. Автор акцентує увагу на тому, що питання реалізації профілактичних заходів під час злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, розслідування мають так само важливе значення, як і в кримінальних провадженнях інших категорій.

Сформульовано власне визначення профілактики кримінальних правопорушень як сукупності певних дій або заходів, що реалізують уповноважені особи правоохоронні органи держави чи міждержавних структур для забезпечення ефективної діяльності стосовно подолання причин та умов вчинення кримінальних правопорушень.

Визначено відповідні профілактичні заходи, які повинні реалізовуватись під час розслідування злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, як-от: взаємна правова допомога між національними та зарубіжними, міжнародними уповноваженими органами; запобігання кримінальним правопорушенням, стосовно яких укладено спеціальні угоди між державами (кіберзлочини, наркозлочинність, сексуальні злочини); залучення

спеціалістів для розробки рішень та планування тактичних комбінацій в конкретних кримінальних провадженнях з нерозголошенням інформації з обмеженим доступом; привернення уваги суспільства до проблем наркоманії, а також інших протиправних діянь та їх негативних наслідків шляхом проведення профілактичних заходів (найперше серед молоді); реалізація морального впливу відповідними підрозділами на малолітніх і неповнолітніх осіб через пропаганду дотримання суспільної моралі; розробка новітніх інформаційних технологій, які можуть використовуватись під час реалізації профілактичних заходів.

Ключові слова: *транснаціональне організоване злочинне угруповання, кримінальні правопорушення, профілактика, заходи, розслідування, слідчі (розшукові) дії, планування розслідування.*

The scientific article is devoted to the study of some aspects of the investigation of criminal offenses committed by transnational organized criminal groups. The author focuses on the fact that the issue of implementing preventive measures during the investigation of crimes committed by transnational organized criminal groups is as important as in criminal proceedings of other categories.

The proper definition of the prevention of criminal offenses is formulated as a set of certain actions or measures implemented by authorized persons of law enforcement bodies of the state or interstate structures to ensure effective activity in order to overcome the causes and conditions of committing criminal offenses.

Relevant preventive measures that should be implemented during the investigation of crimes committed by transnational organized criminal groups are defined, such as: mutual legal assistance between national and foreign, international authorized bodies; prevention of criminal offenses for which special agreements have been concluded between states (cyber crimes, drug crimes, sexual crimes); involvement of specialists for the development of solutions and planning of tactical combinations in specific criminal proceedings with non-disclosure of information with limited access; drawing society's attention to the problems of drug addiction, as well as other illegal acts and their negative consequences by conducting preventive measures (primarily among young people); implementation of moral influence by relevant units on minors and minors through the promotion of public morality; development of the latest information technologies that can be used during the implementation of preventive measures.

Key words: *transnational organized criminal group, criminal offenses, prevention, measures, investigation, investigative (search) actions, investigation planning.*

Постановка проблеми. Виявлення та усунення причин та умов вчинення кримінальних правопорушень завжди було одним з основних завдань правоохоронних органів. До прийняття чинного КПК України у 2012 році [10] в ст. 23 Кримінально-процесуального кодексу України, прийнятого ще в 1960 році, навіть було закріплено обов'язок органу дізнання, слідчого чи прокурора при провадженні відповідно дізнання, досудового слідства та судового розгляду кримінальної справи виявляти причини та умови, що сприяли вчиненню протиправного діяння [11]. Вважаємо за доцільне знову повернути зазначену норму в чинний КПК України, позаяк зазначений обов'язок уповноважених осіб буде забезпечувати найбільш широкий спектр фактів виявлення та усунення вказаних негативних факторів. Стосовно злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, то питання реалізації профілактичних заходів під час їх розслідування мають так само важливе значення, як і в кримінальних провадженнях інших категорій.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, які присвятили свої праці профілактиці кримінальних правопорушень, слід виокремити таких як Ю. В. Александров, С. О. Баранов, П. М. Білий, В. С. Буркаль, А. О. Виприцький, А. Ф. Волобуєв, А. П. Гаврилишин, Н. І. Головка, А. А. Десятник, О. М. Джу-жа, М. М. Єфімов, Н. С. Карпов, О. В. Копан, І. М. Леган, О. М. Макаренко, Л. О. Махова, В. С. Полянська, С. М. Смоков, Дж. Р. Річардс, К. О. Чаплинський, Є. А. Омаров, В. Ю. Шепітько та ін.. Водночас, наше дослідження характеризується комплексним підходом до формулювання визначеної дефініції з огляду на міжнародну практику та тенденції сьогодення.

Метою даної статті є формулювання поняття профілактики, а також визначення профілактичних заходів під час розслідування злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Виклад основного матеріалу. Починаючи розгляд профілактичних заходів під час розслідування протиправних потрібно все-таки визначитись з сутністю поняття «злочинна діяльність». Для прикладу, Н. С. Карпов в своєму дослідженні визначив її як «...не випадковість виявів дій злочинців, а один зі своєрідних і специфічних виявів видів людської діяльності, що характерна для всіх складників будь-якого її виду і виступає її метою, об'єктом і суб'єктом, засобами та специфічним процесом цієї діяльності». Дослідник обґрунтував власну тезу тим, що уточнив співвідношення категорій та понять «злочинна діяльність», «злочин», «злочинність», вказавши, що злочин, як протиправне діяння, це одиничне явище, а злочинність, як явище, це поняття загальне. Тому автор зробив висновок, що злочинна діяльність – це прояв та відзеркалення соціальної сутності протиправної діяльності та злочинності як соціального частки життєдіяльності суспільства в цілому [8]. Підтримуючи вказану тезу, відмітимо, що ми вважаємо злочинну діяльність негативним явищем будь-якого суспільства.

Зі свого боку, В. С. Полянська вказує на те, що «...створювати окремий правоохоронний орган чи підрозділ, який би охоплював більшість функцій з питань протидії транснаціональній організованій злочинності або передавати ці функції лише одному з нині існуючих правоохоронних органів. Причиною цього є надзвичайна різноманітність проявів транснаціональної злочинності, особливо економічного характеру. Цей сектор злочинності об'єднує такі несхожі види злочинів, як зокрема, фальшивомонетництво, нелегальний вивіз культурних цінностей, незаконна порубка лісу та подальше контрабандне вивезення лісоматеріалів, нелегальний обіг радіоактивних речовин, транснаціональна корупція, комп'ютерні злочини тощо. До того ж, є величезний пласт транснаціональних злочинів загальнокримінального характеру – наркобізнес, торгівля людьми, людськими органами і тканинами, організація нелегальної міграції та ін., а також злочини терористичної та екстремістської спрямованості» [14, с. 77]. Ми не підтримуємо вищенаведену позицію авторки, адже раніше за діяльності окремого підрозділу, який займався протидією та розслідуванням кримінальних правопорушень, що вчинювались організованими злочинними групами (Управління по боротьбі з організованою злочинністю), кількість таких випадків були набагато меншою, ніж зараз, після його ліквідації.

Досить докладно І. М. Леган проаналізувала теоретико-правові засади міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності та визначила, що нерозв'язаними залишається частина важливих теоретико-правових та наукових проблем. Серед них авторка виокремила наступні: «...історико-правові передумови становлення та розвитку міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності; основні напрями та форми міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності; сучасний стан та тенденції кількісно-якісних показників транснаціональної злочинності в Україні та світі; організація взаємодії міжнародних правоохоронних організацій щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності; специфіка правових відносин у сфері міжнародного співробітництва протидії контрабанди мігрантів та торгівлі людьми, незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, протидії незаконній торгівлі зброєю та підркобою грошових знаків, запобігання та протидії тероризму, кіберзлочинності та кібертероризму; проблеми нормативно-правового забезпечення міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності; роль національного законодавства та участь України у формуванні міжнародно-правового механізму протидії транснаціональній злочинності; напрями удосконалення правового механізму міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності» [12, с. 51–52]. Як бачимо, визначено ряд прогалин в профілактичних заходах, які спрямовані на запобігання різним проявам транснаціональної злочинності.

В свою чергу, В. С. Буркаль зауважила, що «...безумовно, вирішальну роль у протидії транснаціональній організованій злочинності повинна відігравати держава, яка здатна виявити та реалізувати антикриміногенний потенціал суспільства, організувати у взаємодії з ним систему загальних і спеціальних заходів протидії, побудовану з урахуванням соціально-економічних, історичних і культурних умов цього суспільства, закономірностей цього розвитку. В цілому запорукою успішної протидії даному суспільно небезпечному явищу є організація надійно функціонуючої правоохоронної системи, жорсткого фінансового, банківського, валютного, податкового контролю, належно улаштованого кордону, чітко діючих митних та міграційних служб. Держава

і суспільство повинні усвідомити реальну небезпеку транснаціональної організованої економічної злочинності і виявити політичну волю для боротьби з нею. Це повинно проявитися у чіткої сформульованій політиці, вираженій в державних програмах боротьби з вказаним видом злочинності, та усіх практичних заходах, що вживаються державою» [2, с. 147]. Тобто дослідниця наголосила на обов'язковій чіткій державній політиці стосовно визначення конкретних напрямів реалізації профілактичної діяльності.

А вже О. В. Копан акцентує увагу на тому, що «...поєднання традиційних криміналістичних методів із методами розвідки та глибокого проникнення у злочинне середовище здатне забезпечити дієвість боротьби з організованою злочинністю. Відповідна інформація може бути отримана службою в результаті розвідувальної діяльності за межами України. Унаслідок реалізації матеріалів, отриманих службою із застосуванням конспіративних засобів та методів: виявляються, попереджаються, припиняються і розкриваються тяжкі та особливо тяжкі злочини, а також виявляються та встановлюються особи, які їх вчиняють; здійснюється розшук осіб, які переходять від органів розслідування та суду; виявляються міжнародні злочинні організації та ін. [9, с. 252–253].

Інші автори наголошують на тому, що для підвищення ефективності профілактичної діяльності уповноважених осіб при розслідуванні протиправних діянь проти моральності необхідно закріпити в Кримінальному процесуальному кодексі України їх обов'язок виявляти під час дізнання, досудового слідства та судового розгляду причини й умови, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, а також вносити до відповідного державного органу, громадської організації або посадової особи подання стосовно життя заходів для усунення вищезазначених умов і причин [6, с. 118].

Стосовно визначення профілактики як наукової категорії серед науковців точиться багато спорів. Для прикладу, Н. І. Головка зауважила, що «...соціальна профілактика – вид соціальної роботи, спрямованої на запобігання складним життєвим обставинам сімей, дітей та молоді, аморальній, протиправній поведінці в сім'ях, серед дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу на життя і здоров'я дітей та молоді і запобігання такому впливу та поширенню соціально небезпечних хвороб серед дітей та молоді, попередження ускладнення вже існуючих проблем» [4, с. 5].

Доречною вважаємо думку А. Ф. Волобуєва, який відмічав, що причини певного протиправного діяння [11]. Вважаємо за доцільне знову повернути зазначену норму в чинний КПК України, позаяк зазначений обов'язок уповноважених осіб буде забезпечувати найбільш широкий спектр фактів виявлення та усунення вказаних негативних факторів. Стосовно злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, то питання реалізації профілактичних заходів під час їх розслідування мають так само важливе значення, як і в кримінальних провадженнях інших категорій.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, які присвятили свої праці профілактиці кримінальних правопорушень, слід виокремити таких як Ю. В. Александров, С. О. Баранов, П. М. Білий, В. С. Буркаль, А. О. Виприцький, А. Ф. Волобуєв, А. П. Гаврилишин, Н. І. Головка, А. А. Десятник, О. М. Джужа, М. М. Єфімов, Н. С. Карпов, О. В. Копан, І. М. Леган, О. М. Макаренко, Л. О. Махова, В. С. Полянська, С. М. Смоков, Дж. Р. Річардс, К. О. Чаплинський, Є. А. Омаров, В. Ю. Шепітько та ін.. Водночас, наше дослідження характеризується комплексним підходом до формулювання визначеної дефініції з огляду на міжнародну практику та тенденції сьогодення.

Метою даної статті є формулювання поняття профілактики, а також визначення профілактичних заходів під час розслідування злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Виклад основного матеріалу. Починаючи розгляд профілактичних заходів під час розслідування протиправних потрібно все-таки визначитись з сутністю поняття «злочинна діяльність». Для прикладу, Н. С. Карпов в своєму дослідженні визначив її як «...не випадковість виявів дій злочинців, а один із своєрідних і специфічних виявів видів людської діяльності, що характерна для всіх складників будь-якого її виду і виступає її метою, об'єктом і суб'єктом, засобами та специфічним процесом цієї діяльності». Дослідник обґрунтував власну тезу тим, що уточнив співвідношення категорій та понять «злочинна діяльність», «злочин», «злочинність», вказавши, що злочин, як протиправне діяння, це одиничне явище, а злочинність, як явище, це поняття загальне. Тому автор зробив висновок, що злочинна діяльність – це прояв та віддзеркалення соціальної сутності протиправної діяльності та злочинності як соціального частки життєдіяльності суспільства в цілому [8]. Підтримуючи вказану тезу, відмітимо, що ми вважаємо злочинну діяльність негативним явищем будь-якого суспільства.

Зі свого боку, В. С. Полянська вказує на те, що «...створювати окремий правоохоронний орган чи підрозділ, який би охоплював більшість функцій з питань протидії транснаціональній організованій злочинності або передавати ці функції лише одному з нині існуючих правоохоронних органів. Причиною цього є надзвичайна різноманітність проявів транснаціональної злочинності, особливо економічного характеру. Цей сектор злочинності об'єднує такі несхожі види злочинів, як зокрема, фальшивомонетництво, нелегальний вивіз культурних цінностей, незаконна порубка лісу та подальше контрабандне вивезення лісоматеріалів, нелегальний обіг радіоактивних речовин, транснаціональна корупція, комп'ютерні злочини тощо. До того ж, є величезний пласт транснаціональних злочинів загальнокримінального характеру – наркобізнес, торгівля людьми, людськими органами і тканинами, організація нелегальної міграції та ін., а також злочини терористичної та екстремістської спрямованості» [14, с. 77]. Ми не підтримуємо вищенаведену позицію авторки, адже раніше за діяльність окремого підрозділу, який займався протидією та розслідуванням кримінальних правопорушень, що вчинювались організованими злочинними групами (Управління по боротьбі з організованою злочинністю), кількість таких випадків були набагато меншою, ніж зараз, після його ліквідації.

Досить докладно І. М. Леган проаналізувала теоретико-правові засади міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності та визначила, що нерозв'язаними залишається частина важливих теоретико-правових та наукових проблем. Серед них авторка виокремила наступні: «...історико-правові передумови становлення та розвитку міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності; основні напрями та форми міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності; сучасний стан та тенденції кількісно-якісних показників транснаціональної злочинності в Україні та світі; організація взаємодії міжнародних правоохоронних організацій щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності; специфіка правових відносин у сфері міжнародного співробітництва протидії контрабанди мігрантів та торгівлі людьми, незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, протидії незаконній торгівлі зброєю та підробкою грошових знаків, запобігання та протидії тероризму, кіберзлочинності та кібертероризму; проблеми нормативно-правового забезпечення міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності; роль національного законодавства та участь України у формуванні міжнародно-правового механізму протидії транснаціональній злочинності; напрями удосконалення правового механізму міжнародного співробітництва щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності» [12, с. 51-52]. Як бачимо, визначено ряд прогалин в профілактичних заходах, які спрямовані на запобігання різним проявам транснаціональної злочинності.

В свою чергу, В. С. Буркаль зауважила, що «...безумовно, вирішальну роль у протидії транснаціональній організованій злочинності повинна відігравати держава, яка здатна виявити та реалізувати антикриміногенний потенціал суспільства, організувати у взаємодії з ним систему загальних і спеціальних заходів протидії, побудовану з урахуванням соціально-економічних, історичних і культурних умов цього суспільства, закономірностей цього розвитку. В цілому запорукою успішної протидії даному суспільно небезпечному явищу є організація надійно функціонуючої правоохоронної системи, жорсткого фінансового, банківського, валютного, податкового контролю, належно улаштованого кордону, чіткої діючих митних та міграційних служб. Держава і суспільство повинні усвідомити реальну небезпеку транснаціональної організованої економічної злочинності і виявити політичну волю для боротьби з нею. Це повинно проявитися у чітко сформульованій політиці, вираженій в державних програмах боротьби з вказаним видом злочинності, та усіх практичних заходах, що вживаються державою» [2, с. 147]. Тобто дослідниця наголосила на обов'язковій чіткій державній політиці стосовно визначення конкретних напрямів реалізації профілактичної діяльності.

А вже О. В. Копан акцентує увагу на тому, що «...поєднання традиційних криміналістичних методів із методами розвідки та глибокого проникнення у злочинне середовище здатне забезпечити дієвість боротьби з організованою злочинністю. Відповідна інформація може бути отримана службою в результаті розвідувальної діяльності за межами України. Унаслідок реалізації матеріалів, отриманих службою із застосуванням конспіративних засобів та методів: виявляються, попереджаються, припиняються і розкриваються тяжкі та особливо тяжкі злочини, а також виявляються та встановлюються особи, які їх вчиняють; здійснюється розшук осіб, які переховуються від органів розслідування та суду; виявляються міжнародні злочинні організації та ін. [9, с. 252-253].

Інші автори наголошують на тому, що для підвищення ефективності профілактичної діяльності уповноважених осіб при розслідуванні протиправних діянь проти моральності необхідно закріпити в Кримінальному процесуальному кодексі України їх обов'язок виявляти під час дізнання, досудового слідства та судового розгляду причини й умови, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, а також вносити до відповідного державного органу, громадської організації або посадової особи подання стосовно вжиття заходів для усунення вищезазначених умов і причин [6, с. 118].

Стосовно визначення профілактики як наукової категорії серед науковців точиться багато спорів. Для прикладу, Н. І. Головка зауважила, що «...соціальна профілактика – вид соціальної роботи, спрямованої на запобігання складним життєвим обставинам сімей, дітей та молоді, аморальній, протиправній поведінці в сім'ях, серед дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу на життя і здоров'я дітей та молоді і запобігання такому впливу та поширенню соціально небезпечних хвороб серед дітей та молоді, попередження ускладнення вже існуючих проблем» [4, с. 5].

Доречною вважаємо думку А. Ф. Волобуєва, який відмічав, що причини певного протиправного діяння – це «...ті активні фактори, які викликають у певної особи інтереси, мотиви для його вчинення. В основі злочинної мотивації як суб'єктивного психофізіологічного процесу знаходяться певні людські вади: корисливість, правовий нігілізм, егоїзм, кар'єризм, жорстокість, негативні психологічні особливості тощо. Це повністю суб'єктивна сфера, пов'язана з особливостями конкретної людини. Формування особистості злочинця – складний процес, який ще недостатньо вивчений в кримінології і викликає спори, але можна з упевненістю стверджувати, що в ньому переплітаються і взаємодіють біологічне, психологічне і соціальне. Структура будь-якої особистості, в тому числі і злочинця, складається поступово в процесі взаємодії між зовнішнім середовищем і психічною організацією індивіда, яка формуються на основі певних генетичних компонентів. Тому встановлення причин конкретного злочину полягає у вивченні особи обвинуваченого, визначенні її негативних рис, які в конкретній життєвій ситуації призвели до вчинення нею злочину. Зібрані відомості про особу обвинуваченого повинні знайти відбиття у матеріалах кримінальної справи, оскільки вони враховуються судом під час визначення виду і міри покарання» [3, с. 69].

В свою чергу, окрема група науковців зазначила, що попередження протиправних діянь є сформованою системою дій на антисуспільні явища та їх причинний комплекс з метою реалізації тенденцій зниження їх рівня і масштабів. Дослідники підсумували, що результат вказаної діяльності – це соціально-правовий процес, що знижує, обмежує та ліквідує злочинні явища за допомогою всієї сукупності заходів, що здійснюються державними органами і громадськими формуваннями, що спрямовані на удосконалення суспільних відносин [1, с. 7].

Досить доречним в розрізі дослідження профілактики як криміналістичної категорії вважаємо визначення обставин, які навели в своїй праці А. А. Десятник та С. М. Смоков, а саме: «...негативні морально-психологічні властивості особистості, які включають в себе соціальний блок, куди входить антигромадська установка особистості (є суб'єктивною та специфічною причиною злочину) та психологічний блок, що включає психологічні властивості особистості (наявність чи відсутність психічного розладу, його ступінь, темперамент, інтелект та інші). При цьому виявлені негативні морально-психологічні якості, можуть мати вірогідний характер та їх доказування у повному обсязі ускладнено, так як вказані якості є вираженням суб'єктивних оцінок. Теж саме стосується причин формування негативних морально-психологічних якостей. Тому вказані обставини на нашу думку можна тільки «виявити», «встановити» в тому обсязі, який можливий з урахуванням навантаження на слідчого в частині кількості кримінальних проваджень, що знаходяться у нього. На жаль стислі строки досудового розслідування не завжди можуть дати можливість слідчим встановити вказані обставини в повному обсязі по конкретним провадженням. В той же час психологічні особливості, якщо вони пов'язані з визначенням осудності особи, входять до обставин, які характеризують особистість підозрюваного та підлягають доказуванню згідно ст. 91 КПК; – причини формування негативних морально-психологічних якостей особистості; – обставини вчинення кримінального правопорушення (час, місце, умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, а також приводи, які є неголовними причинами кримінального правопорушення)» [5, с. 114].

З огляду на зазначене, вважаємо вірним привести думку Дж. Р. Річардса, який наголошував, що торговці цінними паперами та брокери – від невеликих брокерських фірм по всьому світу країни для великих фірм з цінних паперів Уолл-стріт – давно стали цілями відмивачів грошей

[15, с. 127]. Тому слід також розглядати і їх як можливий осередок зв'язків з транснаціональною організованою злочинністю.

А вже Л. О. Махова та А. О. Виприцький на основі власного опрацювання вказаної проблематики зясували, що характерними ознаками профілактики протиправних діянь у громадських місцях будуть наступні: «...як спеціальний різновид правоохоронної діяльності, врегульований нормами адміністративного права; за спеціальними уповноваженими суб'єктами, що здійснюють профілактичну діяльність; за змістом – здійснення комплексних заходів, щодо виявлення та усунення факторів, причини та умов скоєння правопорушень; за місцем проведення – громадські місця; за метою – зменшення кількості правопорушень» [13, с. 147].

Підсумовуючи вищенаведене, сформулюємо власне визначення профілактики кримінальних правопорушень як сукупності певних дій або заходів, що реалізують уповноважені особи правоохоронні органи держави чи міждержавних структур для забезпечення ефективної діяльності стосовно подолання причин та умов вчинення кримінальних правопорушень.

Окрема група авторів (Ю. М. Крамаренко, О. С. Скок, Т. В. Шевченко, В. Г. Хашев) визначає можливість застосування деяких технологій в практиці правоохоронних органів в розрізі попередження випадків вчинення протиправних діянь організованою злочинністю. Серед них автори виділяють наступні заходи: «...1. Розробка рекомендацій застосування технологій ігromodelювання та побудови стратегій в діяльності правоохоронних органів щодо типових ситуацій. 2. Ознайомлення співробітників правоохоронних органів з основними положеннями теорії ігор, тактикою та стратегією дій в умовах конфлікту, протистояння, конкуренції та співробітництва, технологіями впливу на суспільну думку тощо. 3. Використання можливостей штучного інтелекту в сфері правозастосування, моніторингу активності та дій злочинного середовища, соціальних процесів та явищ з подальшою обробкою отриманих даних відповідними фахівцями. 4. Співпраця з міжнародними організаціями щодо профілактики та протидії злочинності, використання можливостей штучного інтелекту в цих сферах. 5. Залучення консультантів до розробки рішень та планування тактичних комбінацій в конкретних провадженнях з обов'язковим дотриманням правил конспірації та нерозголошення інформації з обмеженим доступом. 6. Виявлення, моніторинг та розробка заходів можливої нейтралізації комунікаційних каналів та осіб, що залучаються для впливу на громадську думку в інтересах організованої злочинності. Сучасні питання протидії організованій злочинності в Україні та за кордоном 7. Розробка та впровадження в діяльність Національної поліції України методології SOCTA щодо оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності в Україні. В цьому сенсі ефективним є поєднання наукових підходів, новітніх інформаційних технологій та надбань підрозділів, що здійснюють протидію організованій злочинності. При цьому, наука та технології повинні відігравати забезпечувальну роль щодо вирішення конкретних завдань практичних підрозділів, давати відповіді на їх запити та очікування» [16, с. 204-205]. Як бачимо, науковці вирізняють окремі профілактичні заходи, які реалізують усунення причин та умов вчинення кримінальних правопорушень організованою злочинністю.

Окрема група науковців (М. М. Єфімов, К. О. Чаплинський) влучно зауважили, що «... найбільш характерними заходами профілактики досліджуваної категорії діянь підрозділами Національної поліції України визначено наступні: здійснення виховного впливу підрозділами на неповнолітніх і малолітніх осіб шляхом пропаганди ненасильства та дотримання суспільної моралі; здійснення підрозділами профілактичного впливу на громадян; участь працівників підрозділів у тематичних передачах, круглих столах, ток-шоу, що висвітлюють проблеми суспільства у сфері порушення норм моралі; організація дискусій у друкованих ЗМІ, присвячених актуальним питанням моралі» [7, с. 276].

На нашу думку, В. С. Буркаль також досить вірно виокремила типові форми міжнародного співробітництва у сфері боротьби з транснаціональною організованою злочинністю, серед яких є окремі, що репрезентують профілактичні заходи. Зокрема, авторка виділила такий захід як попередження і відвернення протиправних діянь, щодо яких укладено спеціальні угоди між державами, у тому числі шляхом взаємного обміну інформацією про діяльність транснаціональних злочинних організацій і їх учасників, спільних оперативно-розшукових заходів, виявлення та усунення причин і умов, що сприяють функціонуванню організаційних структур транснаціональної злочинності. Крім того, дослідниця зауважила на сумісному дослідженні причин та інших факторів транснаціональної економічної злочинності, а також обмін досвідом роботи поліцейських та інших правоохоронних органів [2, с. 180–181].

В свою чергу, І. М. Леган виокремила наступні заходи запобігання вчиненню протиправних діянь визначеної категорії, а саме: взаємна правова допомога; привернення все більшої уваги суспільства до проблем наркоманії та її негативних наслідків шляхом проведення просвітницько-ознайомлюваних заходів, особливо серед молоді; розвиток системи спеціалізації та координації діяльності органів влади з вироблення та здійснення стратегії боротьби з транснаціональною економічною злочинністю [12, с. 112, с. 233, с. 246].

З огляду на вищевведені праці вітчизняних дослідників нами було визначено відповідні профілактичні заходи, які повинні реалізовуватись під час розслідування злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, як-от:

- взаємна правова допомога між національними та зарубіжними, міжнародними уповноваженими органами;
- запобігання кримінальним правопорушенням, стосовно яких укладено спеціальні угоди між державами (кіберзлочини, наркозлочинність, сексуальні злочини);
- залучення спеціалістів для розробки рішень та планування тактичних комбінацій в конкретних кримінальних провадженнях з нерозголошенням інформації з обмеженим доступом;
- привернення уваги суспільства до проблем наркоманії, а також інших протиправних діянь та їх негативних наслідків шляхом проведення профілактичних заходів (найперше серед молоді);
- реалізація морального впливу відповідними підрозділами на малолітніх і неповнолітніх осіб через пропаганду дотримання суспільної моралі;
- розробка новітніх інформаційних технологій, які можуть використовуватись під час реалізації профілактичних заходів.

Висновки. Підводячи підсумок, зазначимо, що питання реалізації профілактичних заходів під час злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, розслідування мають так само важливе значення, як і в кримінальних провадженнях інших категорій. Сформульовано власне визначення профілактики кримінальних правопорушень як сукупності певних дій або заходів, що реалізують уповноважені особи правоохоронні органи держави чи міждержавних структур для забезпечення ефективної діяльності стосовно подолання причин та умов вчинення кримінальних правопорушень. Визначено відповідні профілактичні заходи, які повинні реалізовуватись під час розслідування злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, як-от: взаємна правова допомога між національними та зарубіжними, міжнародними уповноваженими органами; запобігання кримінальним правопорушенням, стосовно яких укладено спеціальні угоди між державами (кіберзлочини, наркозлочинність, сексуальні злочини); залучення спеціалістів для розробки рішень та планування тактичних комбінацій в конкретних кримінальних провадженнях з нерозголошенням інформації з обмеженим доступом; привернення уваги суспільства до проблем наркоманії, а також інших протиправних діянь та їх негативних наслідків шляхом проведення профілактичних заходів (найперше серед молоді); реалізація морального впливу відповідними підрозділами на малолітніх і неповнолітніх осіб через пропаганду дотримання суспільної моралі; розробка новітніх інформаційних технологій, які можуть використовуватись під час реалізації профілактичних заходів.

Список використаних джерел:

1. Білий П. М., Баранов С. О. Основи профілактики злочинів на транспорті : навчальний посібник. Київ : УКРІНФОРМ, 2001. 196 с.
2. Буркаль В. С. Протидія транснаціональній організованій злочинності у сфері економіки : дис. ... к-та юр. наук : 12.00.08 / Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2019. 234 с.
3. Волобуєв А. Ф. Профілактична діяльність при розслідуванні злочинів у сфері підприємництва. *Вісник Університету внутрішніх справ*. № 12. Ч. 1, 2000. С. 62–69.
4. Головка Н. І. Соціальна профілактика правопорушень: навч. посіб. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. 174 с.
5. Десятник А. А., Смоков С. М. Окремі питання запровадження профілактичної діяльності під час досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 111–118.
6. Yefimov M., Omarov Y. Scientific debates on the preventive activities of authorized persons as part of the methodology for investigating criminal offences against morality. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2021. Special Issue № 1 (114). pp. 114–119.
7. Єфімов М. М., Чаплинський К. О. Профілактична діяльність уповноважених осіб як елемент методики розслідування кримінальних правопорушень проти моральності. *Міжнародна*

та правова безпека : теоретичні і прикладні аспекти : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 275–276.

8. Карпов Н. С. Криміналістичні засади вивчення злочинної діяльності : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ : Б. в., 2008. 32 с.

9. Копан О. В. Роль Служби зовнішньої розвідки України у боротьбі з організованою злочинністю. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. № 25. С. 247–255.

10. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

11. Кримінально-процесуального кодексу України від 1960 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text>

12. Леган І. М. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності : монографія. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 328 с.

13. Махова Л. О., Виприцький А. О. Профілактика адміністративних правопорушень у громадських місцях : поняття та види. *Право і суспільство*. 2019. № 2. С. 142–147.

14. Полянська В. С. Питання європейського співробітництва у протидії транснаціональній організованій економічній злочинності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3 (108). С. 67–79.

15. Richards, J. R. (1999) *Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering : A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors, and Financial Investigators*, 1st Edition. London, 311 p. URL : https://ia801209.us.archive.org/7/items/Transnational_Criminal_Organizations_Cybercrime_Money_Laundering_Law_Enforcement/Transnational_Criminal_Organizations_Cybercrime_Money_Laundering_Law_Enforcement_Handbook.pdf

16. Сучасні питання протидії організованій злочинності в Україні та закордонном : монограф. / Ю. М. Крамаренко, О. С. Скок, Т. В. Шевченко, В. Г. Хашев. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 216 с.